สุริยปกรณัม: การศึกษาในมิติแห่งเทพปกรณัมและมิติแห่งสังคมและวัฒนธรรม
Sun Mythology: Studies in the Dimensions of Mythology and Dimensions of Social and Culture

สุกัญญาโสภี ใจกล่ำ[1]
Sukunyasopee chaiklam[1]

Received: 1 May 2024 **Revised:** 07 June 2024 **Accepted**: 12 June 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายอันศักดิ์สิทธิ์ของพระอาทิตย์ในมิติแห่งเทพปกรณัมและอิทธิพลของพระอาทิตย์ที่ส่งมายังมิติสังคมและวัฒนธรรมตามทฤษฎีคติชนวิทยา 3 มิติ ผลการวิจัยพบว่า เทพปกรณัมแสดงให้เห็นความหมายของพระอาทิตย์ในมิติแห่งเทพปกรณัม 3 ลักษณะ คือ พระอาทิตย์ในฐานะเทพเจ้า ผู้ควบคุมกาละ และผู้ควบคุมชะตาชีวิต ซึ่งแสดงบทบาทในลักษณะที่เป็นนามธรรม ส่วนอิทธิพลของพระอาทิตย์ที่ส่งผลต่อมิติสังคมและวัฒนธรรม คือ การเกิดปฏิทิน การสร้างนาฬิกา การเกิดตำราโหราศาสตร์ ซึ่งการทำความเข้าใจความหมายและความสำคัญของพระอาทิตย์ในเทพปกรณัมนั้น จะทำให้ผู้ที่ศึกษาเห็นสัจธรรมของจักรวาล คือ การเกิดและการเสื่อมสลาย อันเป็นการชี้แนะให้มนุษย์รู้จักการละกิเลสและทำจิตให้บริสุทธิ์ เพื่อดำเนินชีวิตให้รอดปลอดภัยจนไปถึงเป้าหมายสูงสุดในชีวิต

คำสำคัญ: สุริยปกรณัม, พระอาทิตย์, มิติแห่งเทพปกรณัม, มิติแห่งสังคมและวัฒนธรรม

Abstract

The purpose of this research article is to study the sacred meaning of the sun in the dimension of Mythology and the influence of the sun on social and cultural dimensions according to the three dimension folklore theory. The research results found that Mythology shows the meaning of the sun in three dimensions of mythology: the sun as a god; controller of time and the one who controls life's destiny which expresses its role in an abstract manner, As for the influence of the sun on that affects the social and cultural dimensions, it resulted in the birth of the calendar. Building a clock, The birth of astrology texts which understanding the meaning and importance of the sun in that mythology It will make those who study it see the

[1] สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก
[1] Thai Languages Program, Faculty of Humanities and Social sciences, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok. Email Sukunyasopee@Gmail.com

truth of the universe, namely birth and decay, which is a guide for humans to let go of their defilements and purify their minds. To live a safe life until reaching the highest goal in life.

Keywords: Sun Mythology, Sun, Dimensions of mythology, Dimensions of social culture

บทนำ

หากจะกล่าวถึง “พระอาทิตย์” หลายคนคงนึกถึงแสงสว่าง ความร้อน หรือรู้จักกันในฐานะดาวที่เป็นศูนย์กลางของระบบสุริยะในกาแล็กซีที่มีโลกเป็นหนึ่งในดวงดาวนั้นๆ แต่หากจะอธิบายให้ชัดเจนมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า พระอาทิตย์ หรือดวงอาทิตย์มีความยิ่งใหญ่เหนือดวงดาวในระบบสุริยะทั้งปวง เพราะนอกจากจะเป็นศูนย์กลางของระบบสุริยะที่มีดาวเคราะห์อีก 8 ดวง ได้แก่ ดาวพุธ ดาวศุกร์ โลก ดาวอังคาร ดาวพฤหัสบดี ดาวเสาร์ ดาวยูเรนัส และดาวเนปจูน มาโคจรรอบดวงอาทิตย์แล้ว ยังมีดาวบริวารอีกกว่า 160 ดวง โคจรอยู่รอบๆ ด้วย และแม้ว่าจะมีดาวเคราะห์ ดาวเคราะห์น้อยอีกหลายหมื่นดวง ฝุ่นละออง และแก๊สต่างๆ อีกนับไม่ถ้วน แต่มวลของดวงอาทิตย์เพียงอย่างเดียวก็มากถึง 99.866% ของมวลวัตถุทั้งหมดในระบบสุริยะ ส่วนมวลของดาวเคราะห์และดาวบริวารต่างๆ กลับรวมกันไม่เกิน 0.134% เท่านั้น (คิม อึนรยัง, 2561, หน้า 22) นอกเหนือจากการครอบครองมวลวัตถุส่วนใหญ่ในระบบสุริยะแล้ว ดวงอาทิตย์ยังเป็นดาวฤกษ์เพียงดวงเดียวที่ให้ความร้อนและแสงในตัวเอง ส่วนดาวเคราะห์ ดาวบริวารและดาวเคราะห์น้อยมีแสงเกิดขึ้นจากการสะท้อนแสงจากดวงอาทิตย์เท่านั้น

แม้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับพระอาทิตย์จะปรากฏขึ้นใน ปี ค.ศ. 1755 โดยนักปรัชญาชาวเยอรมัน คือ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant: ค.ศ.1724-1804) ที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการกำเนิดระบบสุริยะ (คิม อึนรยัง, 2561, หน้า 19) แต่บรรพชนก็รับรู้ความยิ่งใหญ่ในพลังของดวงอาทิตย์เป็นอย่างดี โดยมีการแสดงออกถึงความเคารพสูงสุดต่อดวงอาทิตย์ในหลากหลายวัฒนธรรม เริ่มตั้งแต่อียิปต์โบราณที่มีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์หรือที่รู้จักกันในนามเทพรา ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งไอยคุปต์ของอียิปต์โบราณ โดยเทพราเป็นดั่งบิดาแห่งมวลมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลาย (เอกชัย จันทรา, 2556, หน้า 143) หรือในวัฒนธรรมกรีกโรมัน ที่มีการนับถือเทพเจ้าอะพอลโล (Apollo) เทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ที่ขับรถม้าพระอาทิตย์ข้ามผ่านท้องฟ้าไป เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ตระหนักถึงความสำคัญของพระอาทิตย์จนมีความศรัทธาและบูชาประหนึ่งเทพเจ้า และหากกล่าวถึง “พระอาทิตย์” ในความหมายอื่น บางคนอาจนึกถึงความเชื่อเกี่ยวกับพระอาทิตย์ในด้านโหราศาสตร์ ซึ่งเป็นหนึ่งในดาวนพเคราะห์ ที่ บรรพบุรุษนับถือและจดจารไว้ ดังที่ พ.สุวรรณ ได้กล่าวถึงหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของพระพรหม ในหนังสือพรหมชาติ (2564, หน้า 3) ว่า “การที่พระพรหมเสด็จลงมายังเมืองมนุษย์ เพื่อจารึกดวงชะตาลงไว้บนหน้าผากของเด็กอายุ 6 วัน ข้อความที่จารึกนี้ เรียกกันว่า พรหมลิขิต หรือ พรหมเรขา” แสดงถึงชะตาของมนุษย์ที่กำหนดไว้ด้วยดาวพระเคราะห์หรือกรรมโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้ สอดคล้องกับที่พระพุทธองค์ได้ตรัสแก่ องคุลีมาล (พ.สุวรรณ, 2564, หน้า 4) ว่า “...ที่บุคคลต้องไปเกิดที่นั้นที่นี่ในโลกมนุษย์บ้าง ในสวรรค์บ้างและในนรกบ้าง เพราะกรรมเท่านั้นเป็นเหตุปรุงแต่งให้ไปเกิด หาใช่เพราะอำนาจเด็ดขาดที่มาจากสวรรค์ไม่...”

นอกจากการเคารพบูชาเทพเจ้าที่เกี่ยวข้องกับพระอาทิตย์ในอียิปต์โบราณกรีกโรมันและความเชื่อทางโหราศาสตร์แล้ว การบูชาพระอาทิตย์ยังปรากฏอยู่ในบทสวดโมรปริตร ซึ่งมาจากชาดกที่มีชื่อว่า โคธชาดก อันเป็นพระชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้าอีกด้วย โดยในชาดกนี้ได้กล่าวว่าพระพุทธองค์ทรงเกิดเป็นนกยูงและได้สวดมนต์บูชาพระอาทิตย์เพื่อป้องกันภยันตรายในการออกไปหาอาหารทุกเช้าและค่ำ จากบทสวดกล่าวถึงพระอาทิตย์ไว้ตอนต้น ความว่า

อุเทตยญฺจกฺขุมา เอกราชา

หริสฺสวณฺโณ ปฐวิปฺปภาโส

ตำ ตำ นมสฺสามิ

หริสฺสวณฺณำ ปฐวิปฺปภาสำ

ตยชฺช คุตฺตา วิหเรมุ ทิวสำ

พระอาทิตย์ เป็นดวงตาของโลก เป็นเอกราช

มีสีเพียงดังสีแห่งทอง ยังพื้นปฐพีให้สว่างอุทัยขึ้นมา

เพราะเหตุนั้น ข้าขอนอบน้อมพระอาทิตย์นั้น

ซึ่งมีสีเพียงดังสีแห่งทอง ยังพื้นปฐพีให้สว่าง

ข้าทั้งหลาย อันท่านปกครองแล้วในวันนี้

พึงอยู่เป็นสุขตลอดวัน

(พระศาสนโสภณ, 2553, หน้า 72 - 73)

จากบทสวดมนต์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของพระอาทิตย์ ในฐานะเทพเจ้าที่มีอำนาจในการปกป้องคุ้มครองสรรพสิ่งต่าง ๆ ให้พ้นจากอันตรายทั้งปวง นอกเหนือจากความรู้เกี่ยวกับระบบสุริยะในเอกภพ หรือความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ ที่เชื่อว่ามนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการควบคุมของดวงดาว (กรรม) ได้แล้ว พระอาทิตย์ยังมีนัยยะที่สามารถเชื่อมโยงได้ถึงเทพปกรณัม (mythology) ซึ่งถือเป็นเรื่องราวสำคัญมาแต่โบราณกาล ดังที่ท่านเฮอร์มีส ผู้บันทึกคำสอนสำคัญในคัมภีร์เฮอร์เมทิคา (ทิโมธี ฟรีค & ปีเตอร์ แกนดี้, 2551, คำนำหน้า 27) ได้กล่าวไว้ความว่า

ท่านเฮอร์มีสสอนว่าจิตของมนุษย์ถูกสร้างขึ้นในรูปลักษณ์ของพระจิตใหญ่ของพระมหาเทพ ถ้าเมื่อใดที่มนุษย์สามารถแยกจิตให้เป็นอิสระจากข้อจำกัดที่กายหยาบเป็นตัวกำหนดแล้วก็จะสามารถสัมผัสพระจิตของพระมหาเทพ มนุษย์ถูกสร้างขึ้นด้วยจุดมุ่งหมายให้เรียนรู้ที่จะกระทำตรงนี้ [เดินทางตามแนวทางของเทพปกรณัม] นี้คือเป้าหมายทางจิตวิญญาณของชีวิตมนุษย์ สอดคล้องกับที่ชาวอินเดียมีมหากาพย์เรื่องรามายณะ อันเป็นเรื่องราวขององค์อวตารของเทพเจ้าที่สำคัญของอินเดียมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ตามทรรศนะของชาวอินเดีย ดังที่ กิ่งแก้ว อัตถากร ได้กล่าวไว้ในหนังสือ สีตาและอมตะลีลาของพระราม (2560, หน้า 9) ความว่า

“เป้าหมายสุดท้ายหลังจากการประกอบภารกิจในโลกมนุษย์ ก็คือ การเสด็จกลับสู่สวรรคาลัย — ต้นธาตุ อันเป็นที่มาของพระองค์ เมื่อ “ได้ยศอันประเสริฐแล้วก็ควรเสด็จสู่สรวงสวรรค์” นี่คือที่สุดแห่งภารกิจความประเสริฐสูงสุดมิได้อยู่ที่โลกียวิสัยในโลกมนุษย์ หากแต่อยู่ที่ภพภูมิที่มาอันเป็นทิพ

จากข้อความข้างต้นล้วนแสดงให้เห็นว่าพระอาทิตย์มิได้มีความสำคัญต่อมนุษย์ในฐานะดาวฤกษ์ที่ให้แสงสว่างและความอบอุ่นเท่านั้น แต่ยังมีความเชื่อมโยงไปสู่ภพภูมิที่มาอันเป็นทิพอีกด้วย และการณ์นี้เองที่เป็นสาเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความสำคัญของพระอาทิตย์ในมิติแห่งเทพปกรณัม ซึ่งการศึกษาความสำคัญของ

พระอาทิตย์นี้จะทำให้เข้าใจความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับพระอาทิตย์ที่ส่งผลมาสู่สังคมและวัฒนธรรม อันเป็นการเผยให้เห็นสารสาระที่สำคัญที่บรรพชนได้ถ่ายทอดมาสู่คนในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความหมายอันศักดิ์สิทธิ์ของพระอาทิตย์ในมิติแห่งเทพปกรณัม และอิทธิพลที่มีต่อมิติสังคมและวัฒนธรรมตามกรอบการศึกษาทฤษฎีคติชนวิทยา 3 มิติ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ทราบถึงความหมายอันศักดิ์สิทธิ์ของพระอาทิตย์ในวัฒนธรรมต่างๆ และอิทธิพลจากความหมายนั้นๆ ที่ส่งมายังสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสุริยปกรณัม เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเอกสารตามกรอบการศึกษาทฤษฎีคติชนวิทยา 3 มิติ ของกิ่งแก้ว อัตถากร (2558, หน้า 15 - 16) ซึ่งแบ่งการศึกษาข้อมูลทางคติชนคดีออกเป็น 3 มิติ คือ 1. มิติแห่งปัจเจกบุคคล 2. มิติแห่งสังคมและวัฒนธรรม และ 3. มิติแห่งเทพปกรณัม และแบ่งระเบียบวิธีวิจัยประกอบออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเล่าของพระอาทิตย์จากหนังสือ 19 เล่ม ดังนี้

1. อุปนิษัท (สวามี ประภาวนันทะ และ เฟรเดอริค แมนเชสเตอร์ แปลโดย กิ่งแก้ว อัตถากร, 2553)

2. อมตธรรมโลก (The Hermetica) (ทิโมธี ฟรีค และปีเตอร์ แกนดี้ แปลโดยกิ่งแก้ว อัตถากร, 2551)

3. เวลาและประวัติศาสตร์ในวัฒนธรรมประเพณีของอินเดีย: กาละและกรรมะ (กิ่งแก้ว อัตถากร, 2541)

4. กาลานุกรมดาราศาสตร์ (วิษณุ เอื้อชูเกียรติ, 2558)

5. เทวกำเนิด (พระยาสัจจาภิรมย์ฯ, 2556)

6. ตำนานเทพเจ้าอียิปต์ (ณัฐพล เดชขจร, 2560)

7. เทพเจ้าไอยคุปต์ (เอกชัย จันทรา, 2556)

8. เทพปกรณัมใน 30 วินาที (โรเบิร์ต เอ. ซีกัล แปลโดย ชัยจักร ทวยุทธานนท์, 2560)

9. ปกรณัมปรัมปรา ตำนานเทพและวีรบุรุษกรีก-โรมัน-นอร์ส (เอดิธ แฮมิลตัน แปลโดย นพมาส แววหงส์, 2560)

10. ตำนานกรีก-โรมัน ตำนานเทพเจ้าและเรื่องอันยิ่งใหญ่ของวีรบุรุษแห่งประวัติศาสตร์ (มาลัย, 2553)

11. อารยธรรมตะวันออกและตะวันตก (วีณา ศรีธัญรัตน์, 2545)

12.อารยธรรมมนุษย์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2560)

13. โลกตะวันตกก่อน ค.ศ.1492 (อนันต์ชัย เลาหะพันธุ, 2554)

14. ตำนานฟาโรห์ จอมราชันแห่งอียิปต์โบราณ (ณัฐพล เดชขจร, 2561)

15. ภารตวิทยา (กรุณา - เรืองอุไร กุศลาสัย, 2554)

16. ทิพยนิยายจากปราสาทหิน (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2555)

17. พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทยสมัยสุโขทัย ไตรภูมิกถา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545)

18. ไตรภูมิ พิพิธทัศนาพุทธจักวาลทัศน์ (เศรษฐวัฒน์ อุทธา, 2557)

19. ตำราพรหมชาติ ร.ศ.120 ฉบับปรับปรุง (โครงการศึกษาประวัติศาสตร์และ ภูมิปัญญาไทย, 2561)

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบการศึกษาทฤษฎีคติชนวิทยา 3 มิติ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการนำเสนอข้อมูลโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยแป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง สุริยปกรณัม: การศึกษาในมิติแห่งเทพปกรณัมและมิติแห่งสังคมและวัฒนธรรม ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระสุริยะหรือพระอาทิตย์จากในเอกสารโบราณต่าง ๆ ทั้งในเทพปกรณัมของตะวันตกและเทพปกรณัมของตะวันออก ทำให้พบความหมายอันศักดิ์สิทธิ์ของพระอาทิตย์ในมิติแห่งเทพปกรณัมและอิทธิพลของพระอาทิตย์ในมิติแห่งสังคมและวัฒนธรรม โดยมิติแห่ง เทพปกรณัม พบความสำคัญของพระอาทิตย์ใน 3 ลักษณะ ดังนี้

1. พระอาทิตย์ในฐานะเทพเจ้า

พระอาทิตย์ในฐานะเทพเจ้า ปรากฏในเทพปกรณัมจากอารยธรรมต่างๆ ทั้งอารยธรรมตะวันตกและอารยธรรมตะวันออก เริ่มจากอารยธรรมอียิปต์ที่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระสุริยเทพในเทพปกรณัมประมาณปี 3,100 ก่อน ค.ศ. โดยมีคำกล่าวถึงในคำนำของหนังสือ The Hermetica เฮอร์เมทิคา: อมตธรรมนำโลก (2551, หน้า (17)) ว่า คอพเพอร์นิคอสยกคำพูดของท่านเฮอร์มีส ผู้รู้สามโลกที่กล่าวว่า “พระอาทิตย์คือ พระมหาเทพที่ทรงปรากฏให้เห็น” ในคัมภีร์นี้มีการกล่าวเชื่อมโยงพระผู้สร้างหรือพระจิตของ พระมหาเทพกับแสงสว่างอยู่เนืองๆ ตั้งแต่การรังสฤษฎ์จักรวาล (ทิโมธี ฟรีค & ปีเตอร์ แกนดี้, 2551: 9) ดังที่กล่าวไว้ว่า “ประสบการณ์อันดับแรกของท่านเฮอร์มีสคือแสงสว่างอันเป็นทิพที่แผ่คลุมไปถ้วนทั่ว ซึ่งในขณะที่ท่านจ้องมองก็ฉายเงาดุจดังน้ำที่พลุ่งพล่านดำมืด หลังจากนั้นท่านได้รับการบอกเล่าว่าแสงสว่างนี้คือ พระจิตของ พระมหาเทพและน้ำอันมืดมิดคือศักยภาพอันไร้ข้อจำกัดซึ่งพระมหาเทพจะทรงใช้รังสรรค์จักรวาล” เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นการเป็นหนึ่งของพระมหาเทพและการเชื่อมโยงไปสู่สรรพชีวิตในจักรวาลอีกมากมาย

ส่วนตำนานของเฮลิโอโพลิส (เมืองหนึ่งในอียิปต์) กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของอียิปต์โบราณว่าเกิดขึ้นจากผืนน้ำแห่งหนึ่งที่เรียกว่านุน (Nun) เป็นผืนน้ำที่มีความอลหม่านตั้งแต่ก่อนที่จะสร้างโลกแล้ว ในผืนน้ำแห่งนี้มีไข่ห่านใบใหญ่ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของเทพเจ้า เมื่อเปลือกไข่แตกออก แผ่นดินผืนแรกก็ปรากฏขึ้นบนผืนน้ำ และมี เทพเจ้าอตุม (Atum) ปรากฏขึ้นองค์แรกของดินแดนไอยคุปต์ ก่อนที่เทพเจ้าอตุมจะสร้าง เทพเจ้าองค์อื่นๆ ขึ้นมาอีกมากมาย เทพเจ้าอตุมจึงถือเป็นเทพผู้สร้างของอียิปต์และเป็นหนึ่งในสุริยเทพ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสุริยเทพรา (Ra) ซึ่งเป็นเทพเจ้าหลักประจำนครเฮลิโอโพลิสด้วย (ณัฐพล เดชขจร, 2560, หน้า 21-27)

การดำรงอยู่อย่างยาวนานของประเทศอียิปต์ทำให้เกิดความเชื่อเรื่องการนับถือเทพเจ้าที่เกี่ยวข้องกับพระอาทิตย์มาอย่างต่อเนื่อง และมีความเชื่อว่าฟาโรห์เป็นโอรสของ สุริยเทพตามอิทธิพลของคัมภีร์เฮอร์เมทิคา ฟาโรห์จึงมีลักษณะเป็นเทวกษัตริย์ที่สามารถควบคุมการปกครองอย่างเบ็ดเสร็จ สอดคล้องกับที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้อธิบายไว้ในหนังสือ อารยธรรมมนุษย์ (2560, หน้า 6-6) ว่า การปกครองสมัยนี้เป็นแบบเทวาธิปไตย (Theocracy) ฟาโรห์มีฐานะ

เป็นโอรสของเทพเจ้าดวงอาทิตย์ คือ สุริยเทพเรหรือรา (Re or Ra) ทรงทำหน้าที่เป็นหัวหน้ารัฐบาลและเป็นหัวหน้าพระ โดยการรวมศาสนจักรและอาณาจักรเข้าด้วยกัน ฟาโรห์เป็นผู้บัญชาการกองทัพและบัญชาการทางด้านพลเรือนอีกด้วย และจากคำอธิบายนี้แสดงให้เห็นว่าชาวอียิปต์นับถือพระสุริยเทพ (Sun God) เป็นเทพเจ้าสูงสุด แต่ขณะเดียวกันก็ยังมีการนับถือเทพเจ้าอีกหลายองค์ จนกระทั่งถึงสมัยอาณาจักรกลางที่มี “การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่เป็นวิหารเพื่อบูชาเทพอะมอน (Amon) หรืออะมอน-เร (Amon-Re) และเทพโฮซิริส (Osiris) แห่งแม่น้ำไนล์ ซึ่งเป็นเทพสำคัญสูงสุดและเทพอื่นๆ ซึ่งทรงอำนาจเหนือธรรมชาติด้วย” (อนันต์ชัย เลาหะพันธุ, 2554, หน้า 29)

การนับถือเทพเจ้าหลายองค์ดำรงอยู่ในประเพณีและความเชื่อของชาวอียิปต์ จนกระทั่งถึงรัชสมัยของฟาโรห์แอคนาตัน (Akhnaton 1379-1361 ปีก่อน ค.ศ ซึ่งถือเป็นสมัยจักรวรรดิ พระองค์ทรงพยายามทำลายอำนาจของกลุ่มนักบวชและปฏิรูปศาสนา เนื่องจากสองสมัยแรกนั้น นักบวชจะมีอำนาจและได้รับการยอมรับนับถือจากประชาชนจนฟาโรห์ก็มิอาจคัดค้านได้ ทำให้เกิดการผูกขาดในการทำพิธีกรรมต่างๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมอียิปต์นี้ ทำให้ฟาโรห์แอคนาตันจำเป็นต้องปฏิรูประบบ การปกครองและล้มล้างอำนาจของนักบวช โดยการเปลี่ยนแปลงแนวคิดจากการนับถือเทพหลายองค์ (polytheism) ซึ่งมีเทพสำคัญ คือ เทพอะมอนและเทพโอซิริสให้กลายมาเป็นการนับถือเทพองค์เดียว ได้แก่ สุริยเทพอะตัน (Aton) สอดคล้องกับที่เอกชัย จันทรา (2556, หน้า 55) ได้กล่าวว่า “กษัตริย์พระองค์นี้ทรงเป็นผู้นำการนับถืออเตน (Aten) หรือการนับถือดวงอาทิตย์เป็นพระเจ้าองค์เดียวให้แก่อียิปต์ ทรงย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่อาเคท-อาตอน (เอล-อาร์มานา) ทรงเปลี่ยน พระนามของพระองค์ใหม่เป็นอัคเคนาตัน [เดิมคือ อาเมโนฟิสที่ 4]” ซึ่งความต้องการลดอำนาจของนักบวชนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ฟาโรห์อเมนโอเทปที่ 3 ผู้ทรงเป็นพระบิดาของพระองค์แล้ว (ณัฐพล เดชขจร, 2561, หน้า 208)

การนับถือพระเจ้าองค์เดียวของฟาโรห์แอคนาตัน แสดงให้เห็นจากการที่ทรงเปลี่ยนพระนามของพระองค์จาก อาเมโนฟิสที่ 4 หรืออาเมนโฮเต็ปที่ 4 (เอกชัย จันทรา, 2556, หน้า 73) มาสู่พระนามใหม่ คือ แอคนาตัน (Akhanaten) ที่แปลว่า “พระเจ้าอเตนพอใจ” (วีณา ศรีธัญรัตน์, 2545, หน้า 198) เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของพระองค์เองกับสุริยเทพอเตน (Aten) แต่แม้การปฏิรูปศาสนาจะสามารถลดอำนาจนักบวชลงได้ ก็มิอาจลบล้างความเชื่อที่ฝังลึกมานานนับพันปีได้ เมื่อฟาโรห์แอคนาตันสิ้นพระชนม์ลง การกลับมานับถือเทพเจ้าหลายพระองค์ในสมัยของฟาโรห์ตุตันคาเตนก็กลับคืนมา แต่กระนั้นก็ยังแสดงให้เห็นว่าแม้ชาวอียิปต์จะมีการนับถือเทพเจ้าหลายพระองค์ แต่หนึ่งใน เทพเจ้าองค์สำคัญ ซึ่งมีพระนามที่หลากหลาย ทั้ง เทพเจ้าอตุม (Atum) เทพอะมอน (Amon) หรือ อะมอน-เร (Amon-Re) สุริยเทพเร/รา (Re or Ra) เทพเคปริ (kheperi) หรือ เทพเจ้ารา-ฮารัคเต (Ra-Harakhte) แต่ในพระนามที่แตกต่างกันนี้ มีความหมายเดียวกัน คือ พระสุริยเทพ หรือพระอาทิตย์ นั่นเอง

เมื่ออียิปต์เดินทางมาถึงสมัยจักรวรรดิ (ประมาณปี 1,560 ก่อนคริสต์ศักราช) อารยธรรมหนึ่งที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาจนเป็นที่รู้จัก คือ อารยธรรมกรีกและอารยธรรมโรมัน ซึ่งมีความเจริญอยู่ระหว่าง 1,200 ปี ก่อนคริสต์ศักราช ถึงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 5 ชาวกรีกมีตำนานเทพเจ้าแห่งโอลิมปัสทั้งสิบสององค์ โดยหนึ่งในเทพเจ้าแห่งโอลิมปัสสิบสององค์นี้ มีเทพเจ้าที่เป็นพระสุริยเทพด้วย นั่นคือ อโพลลอน (Apollon) ซึ่งมีชื่อในภาษา

โรมันว่า อพอลโล (Apollo) หรือบ้างตำราอาจเรียกว่า ฟีบัสอพอลโล ที่แปลว่า “เรืองรอง” หรือ “ส่องแสง” (เอดิธ แฮมิลตัน, 2560, หน้า 43) พระองค์เป็นเทพเจ้าแห่งแสงสว่าง หรือเป็นเทพแห่งดวงอาทิตย์ ดังคำกล่าวของมาลัย (2553, หน้า 189-190) เกี่ยวกับเทพ อพอลโลว่า “เป็นเทพที่ชาวกรีกถือว่ามีรูปงามที่สุด ชำนาญการบรรเลงดนตรีด้วยพิณเป็นเทพ ผู้ขมังธนู เป็นเทพผู้ถ่ายทอดวิชาการรักษาโรคให้แก่มนุษย์ เป็นเทพแห่งสัจวาจา เป็นเทพแห่งธรรมะและกฎหมาย และเป็นเทพแห่งดวงอาทิตย์” สอดคล้องกับคำกล่าวของ โรเบิร์ต เอ. ซีกัล (2560, หน้า 42) ว่า “อะพอลโลผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นสุริยเทพฮีลีออส (Helios) เป็นผู้อุปถัมภ์สารพันสิ่งไม่ว่าจะเป็นกวีนิพนธ์ การพยากรณ์ ดนตรี การแพทย์ และโรคระบาด” นอกเหนือไปจากความดีงามเหล่านี้แล้ว เอดิธ แฮมิลตัน (2560, หน้า 43) ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า อพอลโลยังเป็นเทพเจ้าแห่งแสงสว่าง ผู้ไม่มีความมืดอยู่ในพระองค์เลย ดังนั้นพระองค์จึงเป็นเทพเจ้าแห่งสัจธรรม พระองค์ไม่เคยเอ่ยวาจาเท็จสัก คำเดียว อีกทั้งยังเป็นจุดเชื่อมโดยตรงระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์ ชี้นำให้มนุษย์ได้รู้เทวประสงค์ แสดงให้มนุษย์รู้ว่าจะปรองดองกับปวงเทพเจ้าได้อย่างไร และเป็นผู้ชำระให้บริสุทธิ์ด้วย

ส่วนอารยธรรมสำคัญของตะวันออก คือ อารยธรรมอินเดีย ที่ก่อกำเนิดในช่วงเวลาใกล้เคียงกับอารยธรรมอียิปต์ โดยอารยธรรมของลุ่มแม่น้ำสินธุ หรือ วัฒนธรรมฮารัปปา เกิดขึ้นปี 3,000 - 2,000 ก่อนคริสต์ศักราช นอกจากความเก่าแก่ของอารยธรรมแล้ว กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย (2554, หน้า 27) ยังกล่าวว่า “อินเดียยังเป็นเมืองที่รวมปราชญ์และเป็นแหล่งรวมชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และความเชื่อไว้อย่างกลมกลืน นับจากการอพยพย้ายถิ่นของชาวอารยันมาสู่อินเดียในช่วงเวลา 2,000-1,500 ปีก่อนคริสตศักราช จาก Bactia ซึ่งปัจจุบันคือแคว้น Balkh ในประเทศอิหร่าน” โดยเดินทางข้ามเทือกเขาฮินดูกูดเข้าไปในอัฟกานิสถานแล้วจึงเข้าไปในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย จากหลักฐานปรากฏเหลือให้เห็นที่เมืองฮารัปปะ (Harappa) ทางทิศตะวันตกของแคว้นปัญจาบ และเมืองโมฮันโจธาโร (Mohenjo-Daro) ในแคว้นสินธุ แสดงให้เห็นว่าอารยธรรมทั้ง 2 แห่งนี้มีความเจริญงอกงามในระดับสูงก่อนที่ชาวอารยันจะเข้ามาตั้งรกรากในประเทศอินเดีย ซึ่งเชื่อว่าชนพื้นเมืองของแหล่งอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุนี้ มีชื่อเรียกว่า ทราวิฑ (Dravidian) (กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย, 2554, หน้า 25) ทำให้เห็นว่าชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศอินเดียมีลักษณะที่แตกต่างกันตามภูมิภาคของประเทศทั้งแบบผิวขาว ผิวเหลืองและผิวดำ

การอพยพเข้ามายึดดินแดนของชาวอารยัน มาพร้อมกับความเชื่อที่ให้ความเคารพและความศักดิ์สิทธิ์แก่ธรรมชาติ ชาวอารยันจึงนับถือเทพเจ้าหลายองค์ที่มีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ เช่น พระอัคนีที่เป็นภาพแทนของไฟ และ พระวรุณที่เป็นภาพแทนของน้ำ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เองที่ชาวอารยันมีการเซ่นสรวง สวดอ้อนวอน และบูชายัญต่อเทพเจ้า ตามที่มีบันทึกเป็นคัมภีร์พระเวท ได้แก่ พระฤคเวท ยชุรเวท สามเวท อถรรพเวท และภายหลังเมื่อชาวอารยันได้ตั้งรกรากในประเทศอินเดียนานพอสมควร จึงเกิดการผสมกลมกลืนระหว่างชาวอารยันกับชนพื้นเมืองดั้งเดิม ทำให้เกิดวัฒนธรรมผสมระหว่างอารยันกับทราวิฑ เช่น การบูชา เทพเจ้าดั้งเดิมของชาวทราวิฑ คือ พระศิวะ การปฏิบัติตนตามลัทธิโยคะ ฯลฯ พัฒนาการทางความคิดเหล่านี้เกิดขึ้นในระยะเวลาหลายร้อยปี ดังที่ กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย (2554, หน้า 90) ได้กล่าวถึงบ่อเกิดของปรัชญาสำคัญในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในสมัยต่อมานั้นคือ “ตอนสุดท้ายของคัมภีร์พระเวทที่เรียกกันว่าเวทานฺตะ (อนฺตะ แปลว่า สุดสิ้น เวท + อนฺต = เวทานฺต) ปรัชญาอุปนิษัทจึงได้เกิดขึ้น”

เรื่องเล่าเกี่ยวกับพระอาทิตย์ในวัฒนธรรมฮินดูมีตั้งแต่การกำเนิดของพระอาทิตย์ซึ่งเป็นโอรสองค์ที่แปดในกลุ่มเทพแห่งอาทิตย์ อรุณศักดิ์ กิ่งมณี (2555, หน้า 186) ได้เล่าว่า พระอาทิตย์ เกิดจากพระกัศยปประกับนางอทิติ แต่พระองค์พิการจึงถูกทอดทิ้ง ต่อมาพระเชษฐาทั้งเจ็ดได้ช่วยกันแก้ไขให้หายพิการ แต่นางอทิติก็ไม่ยอมรับ ทำให้พระอาทิตย์ไม่ได้เข้าไปอยู่ในเทวโลกดังเช่นเทพองค์อื่น ต้องเที่ยวขับรถตระเวนอยู่ระหว่างเทวโลกและมนุษยโลก ส่วนในหนังสือเทวกำเนิดของพระยาสัจจาภิรมย์ ได้อธิบายเกี่ยวกับพระอาทิตย์เพิ่มเติม (2556, หน้า 50, 54) ว่านามของพระสูรยาทิตย์นี้เรียกกันหลายอย่าง เช่น ทินกร (ผู้ทำการกลางวัน) ภาสกร (ผู้ทำแสงสว่าง) วิวัสวัต (ผู้สว่าง) โลกจักษุ (ตาโลก) สาวิตฤ (ผู้บำรุงเลี้ยง) อรหบดี (เป็นใหญ่ในวัน) กรรมสากษี (พยานแห่งการกระทำ) ครหราช (เป็นใหญ่ในดาวฤกษ์) สหัสรกิรณ (มีแสงนับพัน) เป็นต้น

นามที่ยกเป็นตัวอย่างข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นบทบาทของพระอาทิตย์ที่เป็นทั้งผู้ให้ แสงสว่าง ผู้เป็นส่วนหนึ่งในดาวฤกษ์ และเป็นพยานแห่งการกระทำ ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตของมนุษย์เสมอ ถือเป็นส่วนหนึ่งของความหมายที่คัมภีร์อุปนิษัทได้กล่าวไว้เกี่ยวกับพระอาทิตย์ว่าเป็นสัญลักษณ์ของ พระผู้สร้าง เพราะถ้าหากจะกล่าวถึงพระผู้สร้างหรือบรมอาตมันซึ่งเป็นองค์ธรรมสูงสุดโดยตรง ก็จะเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็นได้ด้วยตาเนื้อ จึงได้นำอธิบายให้เห็นความเชื่อมโยงของพระอาทิตย์กับพระผู้สร้างไว้ ดังที่ พระยายามราชได้สอนนจิเกตเกี่ยวกับบรมอาตมัน ใน กฐะอุปนิษัท (2553, หน้า 20) ความว่า “สำหรับพระองค์ [พระผู้สร้าง] แล้ว มิได้อาศัยดวงอาทิตย์ก่อแสงให้สว่าง มิได้อาศัยทั้งดวงจันทร์ ดวงดาว หรือสายแสงฟ้าหรือแม้กระทั่งกองไฟที่ก่อขึ้นบนโลกภิภพก็หาได้ส่องสว่างพระองค์ไม่ พระองค์สิคือแสงสว่างอย่างเดียวซึ่งประทานความสว่างแก่ทุกสิ่ง เมื่อพระองค์ทรงฉายแสงทุกสิ่งก็สว่าง” เป็นการแสดงให้เห็นว่าบรมอาตมัน คือ ผู้ประทานแสงสว่างและชีวิตให้แก่ทุกสรรพชีพ

นอกจากนี้ยังอธิบายเกี่ยวกับบรมอาตมันที่มีลักษณะดังเช่นดวงอาทิตย์ (สวามี ประภาวนันทะและเฟรเดอริค แมนเชสเตอร์, 2553, หน้า 40) ว่า “ท่านผู้รู้รู้จักพระองค์ผู้ถือเอารูปร่างหลากหลายทั้งหมดทั้งสิ้น พระองค์สว่างเจิดจ้า เป็นสัพพัญญูเป็นแสงสว่างหนึ่งเดียวที่ประทานแสงสว่างให้แก่ทั้งหมด พระองค์ผุดขึ้นดุจดังดวงอาทิตย์ที่กอปรด้วยเส้นรัศมีเป็นพันเส้น และประทับอยู่ในเทศะทั้งหลายที่ไม่มีที่สิ้นสุด” การที่บรมอาตมัน “ประทับอยู่ในเทศะทั้งหลายที่ไม่มีที่สิ้นสุด” นั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่าทรงเป็น พระผู้สร้างและอยู่ในทุกสิ่ง มิใช่เพียงแค่ดวงอาทิตย์เท่านั้น ในคัมภีร์อุปนิษัทยังมีกล่าวอีกว่า ดวงอาทิตย์ที่เป็นจุดหมายปลายทางหรือเป้าหมายสูงสุดในชีวิตของผู้ต้องการหลุดพ้นจากการเกิดและการตายหรือเปรียบเทียบกับ การเข้าถึงพระนิพพานของพระพุทธศาสนา โดยในพฤหัทอารัณยกะ (สวามี ประภาวนันทะและเฟรเดอริค แมนเชสเตอร์, 2553, หน้า 123) ได้กล่าวไว้ว่า “ความดีของผู้ที่ทำสมาธิภาวนาถึงอาณาจักรของบรมอาตมัน จะไม่มีวันใช้หมดไป เพราะบรมอาตมันคือบ่อเกิดของความดีทั้งปวง บรมอาตมัน เป็นที่มาของดวงอาทิตย์ที่ขึ้น และเป็นที่ไปของดวงอาทิตย์ที่ตก บรมอาตมันเท่านั้นคือเป้าหมายของท่านผู้รู้” ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นทัศนะของผู้รู้ชาวฮินดู ที่บันทึกไว้ในคัมภีร์สำคัญ สรุปได้ว่า บรมอาตมันเป็นองค์ธรรมที่สูงสุด ซึ่งเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของมนุษย์ ผู้ที่มองเห็นบรมอาตมันในรูปของดวงอาทิตย์ ไปจนถึงการมองเห็นบรมอาตมันในทุกสรรพชีพ จึงเป็นการไต่ระดับความรู้ไปสู่สัจจธรรมในที่สุด

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า อารยธรรมกรีกมีมุมมองต่อพระอาทิตย์ในฐานะเทพทั่วไป มิได้เป็นเทพเจ้าสูงสุด คือ เทพเจ้าอพอลโล แต่ในอารยธรรมอียิปต์และอารยธรรมอินเดีย มีมุมมองต่อพระอาทิตย์ในฐานะเทพเจ้าสูงสุดและมีบทบาทที่มีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างมาก โดยอารยธรรมอียิปต์ที่แม้จะมีเทพเจ้าหลายพระองค์ทั้งเทพเจ้าหลักของประเทศและเทพเจ้าประจำถิ่น แต่ชาวอียิปต์ก็มีความเชื่อว่าเทพเจ้าที่สำคัญ คือ พระอาทิตย์ ส่วนอารยธรรมอินเดีย ในสมัยอุปนิษัทมีความเชื่อว่าพระอาทิตย์คือสัญลักษณ์ของพระผู้สร้าง หากมนุษย์มีจิตน้อมระลึกถึงพระองค์อยู่เป็นนิจก็จะสามารถละความอหังการและกลับคืนสู่บรมอาตมันได้

2. พระอาทิตย์ในฐานะผู้ควบคุมกาละ

หลังจากการรังสฤษฏ์จักรวาลของพระผู้สร้าง มีการกำหนดให้พระอาทิตย์มีบทบาทเป็นผู้ควบคุมกาละ ที่ก่อกำเนิดเป็นเวลากลางวันและกลางคืน โดยมีการกล่าวถึงลักษณะนี้ในหลายอารยธรรม ตั้งแต่อารยธรรมอียิปต์ที่เป็นศูนย์รวมความรู้จากแหล่งอารยธรรมที่หลากหลาย โดยได้กล่าวถึงในคัมภีร์เฮอร์เมทิคา เรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฏฏะของเวลา โดยบทนี้ท่านเฮอร์มีสได้ค้นพบธรรมชาติของเวลาและความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติในจักรวาล ว่ามีการนับเวลาจากการโคจรตามจักรราศีของดวงดาวและดวงอาทิตย์ มีวงโคจรที่แน่นอนและตายตัว โดยท่านมองเวลาเป็นวงกลม เริ่มเมื่อดวงอาทิตย์ขึ้นในตอนเช้าคือวงกลมของเวลานับจากการที่โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์ วงกลมที่กว้างออกไปอีกมองจากความเคลื่อนไหวของกลุ่มดาวต่าง ๆ วงกลมทั้งหมดเหล่านี้ในที่สุดก็นำทุกสิ่งกลับมาที่จุดเริ่มต้น “ที่สุด ท่านเฮอร์มีสชี้ให้ทำความเข้าใจเวลาอย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ อดีตผ่านไปแล้วและไม่มีอยู่ อนาคตยังมาไม่ถึงและก็ไม่มีอยู่ ขณะปัจจุบันผ่านเร็วมากเสียจนกระทั่งว่ามันไม่มีความยั่งยืน ก่อนที่เราจะกล่าวคำว่า ‘เดี๋ยวนี้’ เสร็จสิ้น ขณะก็ผ่านพ้นไปแล้ว เราไม่มีทางจะจับปัจจุบันไว้ได้ ดังนั้น จะพูดว่ามันมีอยู่ได้อย่างไร?” (ทิโมธี ฟรีค & ปีเตอร์ แกนดี้, 2551: 39) ความนี้เองจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าชีวิตมนุษย์ดำเนินอยู่ภายใต้ กาละ - เวลา ซึ่งหมุนไปตามการโคจรของจักรวาลที่สร้างขึ้น ที่ขณะปัจจุบันเป็นผลมาจากการกระทำในอดีต และอนาคตเป็นผลจากการกระทำในปัจจุบัน อีกทั้งมนุษย์ยังถูกควบคุมโดยจักรราศี เพื่อให้การดำรงอยู่ไม่ยุ่งเหยิงจนเกินไป

การกำหนดให้พระอาทิตย์มีบทบาทในฐานะผู้ควบคุมกาละ มีการกล่าวถึงอีกในส่วนของอารยธรรมอินเดีย คือ ในคัมภีร์อุปนิษัท โดยกล่าวไว้ส่วนหนึ่งว่า ปราณ คือ ปฐมพลังที่บรมอาตมันสร้างขึ้นเพื่อประทานไปสู่สรรพชีพ และปราณนี้เองคือดวงอาทิตย์ การกล่าวถึงปราณจึงเปรียบเสมือนเป็นการกล่าวถึงดวงอาทิตย์เช่นเดียวกัน โดยใน ปรัศนะอุปนิษัท ได้กล่าวถึงการแบ่งกาละของดวงอาทิตย์ (ปราณ) และดวงจันทร์ (รยิ) (สวามี ประภาวนันทะ และเฟรเดอริค แมนเชสเตอร์, 2553, หน้า 40) ไว้ว่า “ปราณและรยิเมื่อรวมกันย่อมแบ่งกาละในรอบปีออกเป็นส่วนๆ เส้นทางโคจรของดวงอาทิตย์มีสองเส้นทางไปของมนุษย์หลังมรณะก็เป็นสอง กล่าวคือ เส้นทางฝ่ายใต้และเส้นทางฝ่ายเหนือ” และได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “ปราณและรยิ เมื่อรวมกันย่อมสร้างรูปแบบกาละสำหรับแต่ละเดือน ปักษ์ข้างแรมคือรยิ และปักษ์ข้างขึ้นคือปราณ ท่านผู้รู้กระทำพิธีบูชาในแสงสว่างพร้อมด้วยความรู้ ผู้เขลากระทำในความมืดพร้อมด้วยอวิชชา” แสดงให้เห็นว่า ดวงอาทิตย์ (ปราณ) และดวงจันทร์ (รยิ) เป็นผู้ทำให้เกิดเวลาเป็นปี มีการแบ่งเดือนที่มีปักษ์ข้างแรม และปักษ์ข้างขึ้น และเป็นการกำหนดให้ผู้รู้กระทำพิธีบูชาในเวลาที่เหมาะสมด้วย

ความสำคัญของกาละในวัฒนธรรมประเพณีของอินเดีย มีการแสดงให้เห็นว่าเวลา

เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยแรกเริ่มสุดที่มีการบันทึกไว้ในยุคพระเวท เวลาคือการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์ซึ่งเดินไปพร้อมความผันแปรหรืออันตรายในชีวิต จึงทำให้เกิดการเซ่นสรวงสังเวยขึ้น ดังที่ ไรมุนโด ปานิกการ์ ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของช่วงเวลากับการเซ่นสรวง (กิ่งแก้ว อัตถากร, 2541, หน้า 7) ว่า ในพระเวทเวลาช่วงหนึ่งก็คือวันหนึ่ง นี่คือเวลาที่เป็นศูนย์กลางแห่งประสบการณ์ ยามอรุณหรือยามสายัณห์ เป็น “หัวเลี้ยวหัวต่อ” ซึ่งถือว่าเป็นขณะที่ “วิกฤต” ในแต่ละวัน จากวันหนึ่งไปสู่อีกวันหนึ่ง และด้วยความตั้งใจประกอบพิธีเซ่นสรวงสังเวยในแต่ละวัน อันได้แก่ พิธีอัคนีโหตระ นี้เอง ที่ทำให้เวลาคงอยู่และชีวิตดำเนินต่อไป

นอกจากการกล่าวถึงพระอาทิตย์หรือดวงอาทิตย์ที่มีบทบาทในการควบคุมกาละของอียิปต์และฮินดูแล้ว ยังมีการกล่าวถึงพระอาทิตย์ที่กำหนดกาละในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาด้วย ในไตรภูมิกถา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้พรรณาถึงพระอาทิตย์ในการโคจรไปตามวิถีต่าง ๆ ไว้ (2545, หน้า 214) ว่า แต่แดนกำแพงจักรวาลถึงเขายคุนธร ว่างกลางเป็นหนทางพระอาทิตย์แลพระจันทร์แลพระนวเคราะห์แลดารากรทั้งหลายแต่งเทียวไปมาในหนทางวิถี ให้เรารู้จัก (ว่า) ปีแลเดือนวันคืน แลให้รู้จักการณ์ดีแลร้ายนั้น แต่แผ่นดินเรานี้ขึ้นไปถึงพระอาทิตย์เทียว โดยสูงได้ 42,000 โยชน์ 8,000 วาโสดแล พระจันทร์เจ้านั้นเดินต่ำกว่าพระอาทิตย์ 8,000 วาแล พระอาทิตย์โดยกว้างได้ 400,000 วา โดยรอบได้ 1,200,000

ความอันปรากฏข้างต้นนั้น เศรษฐวัฒน์ อุทธา ได้อธิบายถึงการโคจรของ พระอาทิตย์ที่ทำให้เกิดฤดูกาล (2557, หน้า 95) ไว้ว่า วิถีโคจรของพระอาทิตย์นั้นมีลักษณะอันทำให้เกิดมี 3 ฤดูกาล คือ “โคณวิถี พระอาทิตย์จะโคจรชิดกำแพงจักรวาล ในเดือน 12, 1, 2 และ 3 ตามลำดับ เป็นฤดูหนาว อชวิถี พระอาทิตย์จะโคจรตรงกลางในเดือน 4, 5, 6 และ 7 ตามลำดับ เป็นฤดูร้อน นาควิถี พระอาทิตย์จะโคจรด้านทิศเหนือ (ใกล้เขาพระสุเมรุ) ในเดือน 8, 9, 10 และ 11 ตามลำดับ เป็นฤดูฝน” จากความเชื่อนี้ส่งผลต่อการเกิดปฏิทินและการสร้างนาฬิกาขึ้น

ในมิติแห่งสังคมและวัฒนธรรม อิทธิพลของพระอาทิตย์ส่งผลต่อการกำเนิดขึ้นของปฏิทิน มีกล่าวถึงตั้งแต่อารยธรรมอียิปต์ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เทพีนูตถูกสาปจากพระสุริยเทพราให้ไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ ไม่ว่าจะวันใดวันหนึ่งในปี ทำให้เทพีนูตไม่สามารถมีทายาทสืบสกุลได้ เรื่องนี้จึงเดือดร้อนไปถึงเทพเจ้าธอธ (Thoth) เทพเจ้าแห่งสรรพวิชาความรู้ พระองค์จึงไปขอท้าให้เทพเจ้าคอนซู (Khonsu) ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งดวงจันทร์แข่งเกมกระดานที่เรียกว่าเซเนต (Senet) และทรงชนะการประลองนี้ ทำให้ได้แสงสว่างของดวงจันทร์ที่สว่างมากพอจะสร้างวันได้อีก 5 วัน วันที่เพิ่มขึ้นมานี้กลายเป็นวันที่กำเนิดเทพเจ้าอีก 5 องค์ ตามที่ ณัฐพล เดชขจร ได้กล่าวไว้ (2561, หน้า 30 - 31) สรุปว่า ห้าวันสุดท้ายของปฏิทินซึ่งไม่ได้อยู่ในคำสาปของเทพราจึงเป็นวันที่เทพีนูตสามารถตั้งครรภ์และคลอดบุตร-ธิดาออกมาได้ โดยตามตำนานกล่าวว่า วันแรกเป็นวันเกิดของเทพโอซิริส วันที่สองคือวันเกิดของเทพฮอรัส (Horus) วันที่สามคือวันเกิดของเทพเซธ (Seth) วันที่สี่คือวันเกิดของเทพีไอซิส (Isis) ส่วนวันสุดท้ายคือวันเกิดของเทพีเนฟทิส (Nephthys) ซึ่งเป็นการอธิบายเหตุผลของการเพิ่มขึ้นของวันที่จากเดิม 360 วัน มาเป็น 365 วัน สอดคล้องกับคำอธิบายของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่กล่าวถึงการกำเนิดปฏิทินว่ามีขึ้นตั้งแต่ 4,000 ปีก่อน ค.ศ. หรือ 3,457 ปี ก่อน พ.ศ. แล้ว แต่มีเพียง 360 วันเท่านั้น (2560, หน้า 8) “ปฏิทินของชาวอียิปต์โบราณใช้ปฏิทินจันทรคติที่ปีหนึ่งมี 360 วัน จนเมื่อ 4,000 ปีก่อนคริสต์ศักราช

จึงเพิ่มวันเข้าไปอีก 5 วันในหนึ่งปีเพื่อปรับปฏิทินให้ถูกต้องตามฤดูกาลมากขึ้น กลายเป็นปฏิทินสุริยจันทรคติชุดแรกของโลก" จนสามารถใช้เป็นต้นแบบมาจนถึงปัจจุบันนี้

นอกจากการกำหนดเวลาเป็นวัน เดือน ปี จนกลายเป็นปฏิทินแล้ว มนุษยชาติยังมีการแบ่งเวลาในแต่ละวันให้ย่อยลงไปอีก จนทำให้มีการประดิษฐ์นาฬิกาขึ้นมาใช้เพื่อบอกเวลาในแต่ละวัน ทั้งนาฬิกาน้ำและนาฬิกาแดด วิษณุ เอื้อชูเกียรติ ได้บันทึกเกี่ยวการเกิดขึ้นของนาฬิกา (2558, หน้า 10) ว่าเมื่อ 1,000 ปี ก่อน ค.ศ. (500 ปีก่อน พ.ศ.) พราหมณ์ชาวอารยันรจนาคัมภีร์พระเวทไว้ โดยกล่าวว่า ส่วนหนึ่งของคัมภีร์พระเวทคือ โชยติษ (yotish) ซึ่งเป็นร้อยกรองประมาณ 40 โศลก กล่าวถึงระบบการแบ่งเวลาโดยใช้นาฬิกาน้ำ การแบ่งวันออกเป็นส่วนๆ การโคจรของดวงอาทิตย์ในหนึ่งปีแบ่งออกเป็น 2 อายนะ (อุตรายันและทักษิณายัน) และ 6 ฤดูกาล การโคจรของดวงจันทร์และดาวนักษัตรทั้ง 27 กลุ่ม การหาเวลาแสงสว่างในแต่ละวัน การหาพิกัดจุดอุทัยลัคนา เป็นหลักสำหรับเลือกเวลาอันเป็นมงคลในการบวงสรวงและประกอบพิธีกรรม

นอกเหนือจากชาวอินเดียแล้ว ยังมีชาวจีนและกรีซที่คิดสร้างนาฬิกาขึ้น โดยมีการใช้หลักเงาในการบอกเวลา ซึ่งหลักเงา (gnomon) คือเข็มของนาฬิกาแดดหรือวัตถุที่เป็นแท่งสูง เสาหรือแผ่นปักตั้งฉากกับพื้นเพื่อให้เกิดเงาเวลาแดดส่อง ใช้บอกเวลาและระยะสูงจากขอบฟ้าของดวงอาทิตย์ โดยหลักเงานี้เกิดขึ้นเมื่อ 600 ปีก่อน ค.ศ. (57 ปีก่อน พ.ศ.) (วิษณุ เอื้อชูเกียรติ, 2558, หน้า 11) ซึ่งการแบ่งเวลาโดยนาฬิกานี้ นอกจากต้องการแบ่งวันตามการโคจรของดวงอาทิตย์แล้ว ยังใช้เป็นหลักในการเลือกเวลาเพื่อบวงสรวงและประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อสำคัญของชาวอินเดียด้วย

จากผลการศึกษาข้างต้นจะแสดงให้เห็นว่าในอารยธรรมอียิปต์มีเทพปกรณัมที่อธิบายความเป็นมาของวันต่างๆ จนกลายมาเป็นปฏิทินที่ครบ 365 วันในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบความหมายที่สำคัญเกี่ยวกับกาละว่า ผลของการกระทำจากกาละในอดีตส่งผลต่อปัจจุบันและอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับอารยธรรมอินเดียที่ให้ความสำคัญกับกาละว่าเกี่ยวข้องกับการบูชา เทพเจ้า เพราะชาวอินเดียเชื่อว่าในทุกวันของชีวิต ช่วงต่อของเวลาจะเป็นวิกฤตในชีวิตของมนุษย์ หากเลือกเวลาที่บูชาอย่างถูกต้องจะทำให้ชีวิตรอดปลอดภัย ซึ่งล้วนเป็นการกระทำของมนุษย์ตามกาละต่างๆ ทั้งสิ้น ส่วนในหนังสือ ไตรภูมิกถามีการมองพระอาทิตย์ว่าเป็นองค์ประกอบของจักรวาล มีหน้าที่โคจรเพื่อให้เกิดแสงสว่างและเกิดฤดูกาลต่างๆ ของโลกเท่านั้น

3. พระอาทิตย์ในฐานะผู้ควบคุมชะตาชีวิต

คัมภีร์เฮอร์เมทิคาได้กล่าวถึงการควบคุมชะตาชีวิตว่า หลังจากการสร้างจิตของจักรวาลองค์อาตมได้สร้างผู้บริหารทั้งเจ็ดที่เป็นผู้วางกฎเกณฑ์ชะตาชีวิตของมนุษย์ ให้ดำเนินอยู่ภายใต้กาละ - เวลา จักรราศีจึงเป็นเครื่องมือในการกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ ดาวพระเคราะห์ทั้งห้า คือ พระเสาร์ พระพฤหัส พระอังคาร พระศุกร์ และพระพุธ พร้อมกับพระอาทิตย์และพระจันทร์ มีเทพเทวีผู้เป็นใหญ่แห่งชะตาชีวิต (Destiny) เป็นผู้ควบคุม ซึ่งชะตาชีวิตนี้เป็นการดูแลให้สิ่งที่เทพเจ้าสร้างขึ้นนั้นได้กระทำไปตามเจตจำนงของพระมหาเทพ หลังจากนั้นจึงสร้างมนุษย์ขึ้นด้วยองค์ประกอบที่เป็นทวิภาวะ คือ การมีจิตที่เป็นส่วนหนึ่งของพระจิตของพระมหาเทพ ซึ่งเป็นอมตะ แต่อยู่ในร่างของมนุษย์ที่มีความเสื่อม คือ เป็นมตะ การรวมกันดังนี้จึงเรียกว่าเป็นทวิภาวะที่อยู่ภายใต้กฎบัญญัติของชะตาชีวิต ซึ่งถูกควบคุมด้วยดวงดาวอีกชั้นหนึ่ง สอดคล้องกับมโนทัศน์เกี่ยวกับกาละ

ที่ปรากฏอยู่ใน ไมตรีอุปนิษัท ที่ยกปรัชญาว่าด้วยกาละสัมบูรณ์ ไว้ประโยคหนึ่งว่า “จากกาละก่อเกิดชีวิต ผ่านกาละชีวิตเสื่อม ในกาละชีวิตสลายกาละซึ่งไม่ปรากฏสันฐาน ยึดครองรูป” (กิ่งแก้ว อัตถากร, 2541, หน้า 10) หมายถึงชีวิตที่ดำเนินไปตามห้วงแห่งกาละ เป็นการย้ำให้เห็นว่า กาละคือ เทพเจ้าแห่งชีวิต และมีการอธิบายเพิ่มเติมว่า “กาละมีสองลักษณะ คือ กาละที่อยู่เหนือสรรพสิ่งกับกาละที่อุบัติบังเกิดในสุริยะ ในดาวพระเคราะห์ และในการแบ่งเวลาสำหรับใช้กำหนดหมาย” ซึ่งหมายถึงกาละเป็นผู้ควบคุมชะตาชีวิตมนุษย์ ดังที่ มหาภารตะ ได้กล่าวถึงกาละที่เป็นผู้ควบคุมชะตาชีวิตทั้งในฐานะผู้สร้างและผู้ทำลาย (กิ่งแก้ว อัตถากร, 2541, หน้า 11) ไว้ว่า “กาละคือผู้ก่อกำเนิดทุกสิ่ง กาละสร้างและทำลาย กาละผูกรัดคนเข้าด้วยกันโดยสิ่งที่มันเชื่อมโยงเกี่ยวข้อง กาละก่อให้เกิดความสุขและความทุกข์ในหมู่มนุษย์ ไม่ว่ามนุษย์จะมีพฤติกรรมเช่นไร ประเด็นนี้ก็แปลว่ามนุษย์ขึ้นอยู่กับชะตาที่ลิขิตมาแล้วโดยส่วนเดียว” ความนี้กล่าวให้เห็นความยิ่งใหญ่ของกาละที่มีหน้าที่ในการสร้างไปพร้อมๆ กับการทำลายหรือผลักดันไปสู่ความเสื่อมสลาย ซึ่งหากเปรียบเทียบกับหลักพระพุทธศาสนา คือ กาละนำให้มนุษย์ไปสู่ความแก่และความตายในที่สุด

จากผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าอารยธรรมอียิปต์และอินเดียมีมุมมองที่คล้ายคลึงกัน โดยมองว่ามนุษย์ถูกควบคุมด้วยดวงดาวทั้งเจ็ด ซึ่งหนึ่งในเจ็ด คือ พระอาทิตย์ ส่วนใน อารยธรรมอินเดียกล่าวว่า พระอาทิตย์ก่อให้เกิดกาละ และกาละก่อให้เกิดชีวิต เมื่อกาละดำเนินไป ชีวิตก็ดำเนินไปยังความเสื่อมและความตายเช่นเดียวกัน ดังนั้นกาละจึงเป็นผู้ควบคุมชะตาชีวิตของมนุษย์

ในมิติแห่งสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อว่ากาละคือผู้ควบคุมชะตาชีวิตของมนุษย์จึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์สองส่วน คือ ความเป็นปัจเจกบุคคล และการดำเนินชีวิต

3.1 ปัจเจกบุคคล หมายถึง อิทธิพลของพระอาทิตย์ในการควบคุมชะตาชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรืออาจกล่าวว่าเป็นชะตาของบุคคลแต่ละบุคคลนั่นเอง โดยอิทธิพลนี้แสดงให้เห็นจากการเกิดวิชา “โหราศาสตร์” หรือ “ตำราพรหมชาติ” ขึ้น ซึ่งตำรานี้ (2561) มีที่มาจากตำราหมอดูที่แต่งขึ้นเป็นตำราครูเก่าโบราณ ซึ่งมีการรวบรวมลงในสมุดไทยเก็บรักษาไว้ตามแหล่งต่างๆ และนำมาจัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ ร.ศ.120 เหตุที่เรียกพรหมชาตินั้น เกิดจากพระพรหมช่วยเหลือมนุษย์ด้วยตำราหมอดู จึงนิยมเรียกเช่นนี้กันทั่วไป

ตำราพรหมชาติ ประกอบไปด้วย ตำราดูวันเกิด ดูวันเป็นมิตรและวันเป็นศัตรู วิธีดูเดือนเกิด ชื่อปี-ชื่อวัน ดวง 12 ราศี ธาตุสมพงษ์ นาคสมพงษ์ ตำราดูบุตรในครรภ์ว่าเป็นชายหรือหญิง ดูบุตรจะเลี้ยงง่ายหรือยาก ดูลักษณะทารก ตั้งชื่อบุตร เทวดาเสวยอายุ คาถาบูชาเทวดา เทวดาให้ฤกษ์ ชื่อฤกษ์ วันฤกษ์เรียงหมอน ตำราปลูกเรือน ตำราทำนา ตำราสงกรานต์ เป็นต้น โดยการดูโหรเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับดาวนพเคราะห์อยู่หลายตำรา ผู้วิจัยขอยกมาเป็นตัวอย่าง คือ การดูดวงสิบสองราษี (เขียนตามตำราพรหมชาติ) (โครงการศึกษาประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาไทย, 2561, หน้า 41) ว่าการดูดวงสิบสองราศีนั้น เป็นการนับดวงปี เดือนและวันเกิด โดยผู้ชายจะนับไปทางขวา ส่วนผู้หญิงจะนับไปทางซ้าย หากจะดูดวงจากวันให้เริ่มจากวันอาทิตย์ที่เจดีย์ นับเวียนตามเพศไปจนถึงวันเกิดของเรา เป็นต้น การดูดวงลักษณะนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าทางโหราศาสตร์ให้ความสำคัญกับพระอาทิตย์โดยกำหนดให้วันอาทิตย์เป็นจุดเริ่มต้นของการทำนาย

3.2 โหราศาสตร์ในการดำเนินชีวิต หมายถึง อิทธิพลของดวงดาวในการควบคุมเวลาหรือฤกษ์สำหรับทำการมงคลต่างๆ ดังเช่นที่ตำราพรหมชาติได้ระบุเกี่ยวกับการทำนายเรื่องต่างๆ โดยมี

ตัวอย่างการทำนาย คือ เทวดาให้ฤกษ์ เป็นการทำนายการโคจรของดวงดาว ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ คือ หากจะทำการใดทั้งปวงให้เป็นมงคล ควรดูเทวดาให้ฤกษ์ดีและร้ายตามวัน ซึ่งในตำราพรหมชาตินี้ กล่าวถึงตั้งแต่วันเดือนขึ้น 1 ค่ำ ไปจนถึง แรม 1 ค่ำ ดังตัวอย่างความว่า

◉ *ขึ้น 4 ค่ำ พระ อาทิตย์ ตก แผ่นดิน ทั่ว ทุก แห่ง พระจันทร์ เสด็จ ลง มา อยู่ ใน อากาศ ให้ ฤกษ์ ดี เทพจร อยู่ ขา พระ พุฒ เสด็จ ลง มา ให้ ฤกษ์ เร่ง ทำ มงคล การ ปลูก เรือน แล กล่าว เมีย ผู้ ใหญ่ จะ ให้ ลาภ แก่ ตน ..... ฯะ*

(โครงการศึกษาประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาไทย, 2561: 69)

จากการทำนายในลักษณะปัจเจกบุคคล และการทำนายในการดำเนินชีวิตทั่วไป ชี้ให้เห็นว่าเทพนพเคราะห์ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมชะตาชีวิตจะมีพระอาทิตย์เป็นจุดเริ่มต้นเสมอ อีกทั้งคำทำนายจะกล่าวว่าเทพนพเคราะห์จะเสด็จลงมาเพื่อทำบางสิ่ง โดยจากคำทำนายนี้ ผู้วิจัยสังเกตว่าถ้าเทวดาเสด็จลงมาให้ฤกษ์เร่งทำการมงคลวันใด ส่วนใหญ่จะปลูกเรือนและทำพิธีแต่งงานดี ควรกระทำกันวันนั้นๆ แต่ถ้าหากวันใดที่เทวดาเสด็จลงมาห้ามฤกษ์ ส่วนใหญ่วันนั้นจะไม่ควรทำการมงคลใดๆ ยกเว้นบางอย่างที่สามารถทำได้ เช่น วันขึ้น 3 ค่ำ ท้าวพระยาจะให้ลาภ สามารถค้าขายและเจรจาความได้ และวันขึ้น 7 ค่ำ ท้าวพระยาจะให้ลาภ และสามารถยาตราทางเรือดี แต่ไม่สามารถทำการอื่นๆ ได้ เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้เกิดจากข้อสงสัยถึงการบูชาพระอาทิตย์ของกลุ่มชนในอดีต ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องเล่าของพระอาทิตย์หรือสุริยปกรณัม เพื่อค้นหาความหมายอันศักดิ์สิทธิ์ของพระอาทิตย์และอิทธิพลของพระอาทิตย์ที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม โดยผลการวิจัยพบว่า เทพปกรณัมที่เกี่ยวข้องกับพระอาทิตย์ใน อารยธรรมต่างๆ ของโลก 1) นับถือพระอาทิตย์ในฐานะเทพเจ้า แม้เทพเจ้าอพอลโลของ อารยธรรมกรีกโรมันจะไม่ได้เป็นเทพเจ้าสูงสุด แต่พระองค์ก็ยังมีลักษณะที่แสดงถึงแสงสว่างและความเจิดจ้า ไม่มีความมืดอยู่ในพระองค์เลย อีกทั้งยังเป็นเทพเจ้าแห่งสัจธรรม แสดงให้เห็นคุณลักษณะที่สอดคล้องกับเทพพระอาทิตย์ในอารยธรรมอียิปต์และอารยธรรมอินเดียที่มอง พระอาทิตย์ในฐานะเทพเจ้าสูงสุดหรือทรงเป็นพระผู้สร้างที่มีองค์ธรรมสูงสุด โดยมีพระอาทิตย์เป็นสัญลักษณ์ เพราะถ้าหากจะกล่าวถึงพระผู้สร้างหรือบรมอาตมันโดยตรงก็จะเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็นได้ด้วยตาเนื้อ จึงนำพระอาทิตย์ซึ่งเป็นรูปธรรมมาเชื่อมโยงให้เห็นชัดเจนขึ้น คุณลักษณะนี้สอดคล้องกับ คติความเชื่อที่ เจือง ถิ หั่ง ซึ่งได้วิจัยเรื่องการสวมรองเท้าจากมุมมองคติชนวิทยา (2566, หน้า 27) ได้กล่าวไว้ว่า “คติความเชื่อที่เทพเจ้ามีรัศมีเจิดจ้าและเป็นของร้อน ทำให้ไม่อาจเผยตัวตนที่แท้จริงออกมาหรือสัมผัสกับสิ่งใดโดยตรง เพราะจะทำให้เกิดไฟไหม้นั้น เป็นแนวคิดปฐมภูมิที่มีขึ้นทั้งในวัฒนธรรมตะวันตกและในวัฒนธรรมตะวันออก” นอกจากนี้เทพปกรณัมยังแสดงให้เห็นว่าพระอาทิตย์เป็นเป้าหมายที่สำคัญต่อผู้ที่จะปฏิบัติบูชาอีกด้วย

นอกจากจะทรงเป็นสัญลักษณ์ของพระผู้สร้างแล้ว 2) พระอาทิตย์ยังเป็นเทพเจ้าที่ควบคุมเวลาและ 3) ควบคุมชะตาชีวิตของมนุษย์ด้วย การอยู่ในฐานะของผู้ควบคุมกาละ เพื่อแบ่งเวลาตามการโคจรของดวงดาว และกำหนดช่วงเวลาที่ใช้ในการประกอบพิธีเซ่นสรวงสังเวย อันเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ที่จะทำให้มนุษย์ผ่านช่วงอันตรายหรือช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตในแต่ละวัน

อย่างมีสติ ส่วนการควบคุมชะตาชีวิตนั้น เป็นการสอนให้มนุษย์เข้าใจสัจธรรมของชีวิตว่าแต่ละชีวิตมีพระอาทิตย์ ผู้ก่อเกิดกาละในฐานะผู้สร้างและผู้ทำลาย หรือที่เข้าใจกันว่าชีวิตมนุษย์นั้นมีการเกิด การแก่ และการตายเป็นธรรมดาของโลก ซึ่งสารสาระนี้สอดคล้องกับทฤษฎีสามมิติในมิติแห่งเทพปกรณัม ที่กล่าวว่า “อุปลักษณ์ของ เทพปกรณัมแท้จริงคือ ทิพยสาระที่นำให้เข้าถึงสภาวะเหนือโลก (The Hero’s Journey, pp. 40-41 อ้างถึงในกิ่งแก้ว อัตถากร, 2558, หน้า 16)

ส่วนอิทธิพลของพระอาทิตย์ที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมนั้น พบว่า การอยู่ในฐานะ ผู้ควบคุมกาละก่อให้เกิดการแบ่งวัน เดือน ปี จนกลายเป็นปฏิทินของโลก อีกทั้งยังมีการแบ่งเวลาย่อยในแต่ละวันที่แบ่งเป็นกลางวันและกลางคืน เพื่อให้ “ท่านผู้รู้กระทำพิธีบูชาในแสงสว่างพร้อมด้วยความรู้ ผู้เขลากระทำในความมืดพร้อมด้วยอวิชชา” (สวามีประภาวนันทะ และเฟรเดอริค แมนเชสเตอร์, 2553, หน้า 40) ด้วย นอกจากนี้การที่พระอาทิตย์เป็นหนึ่งในเทพผู้ควบคุมชะตาชีวิตก็ยังทำให้เกิดตำราโหราศาสตร์หรือพรหมชาติ ซึ่งเชื่อว่าเทพเจ้าหรือเทพนพเคราะห์เป็นผู้ดูแลดวงชะตาของมนุษย์ การดูฤกษ์ยามหรือดวงชะตาตนเองก่อนกระทำการใด ๆ จะทำให้เจ้าชะตามีความเจริญรุ่งเรือง อยู่รอดปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับการประกอบพิธีเซ่นสังเวยในแต่ละวันเพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตินั่นเอง

ผลการศึกษาครั้งนี้จึงแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพระอาทิตย์มีอิทธิพลต่อความอยู่รอดปลอดภัยของชีวิตมนุษย์ การศึกษาสุริยปกรณัมจึงเป็นสิ่งสำคัญคือเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายของชีวิตที่แท้จริง นั่นคือ การปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์ สอดคล้องบันทึกในคัมภีร์เศวตาศวตระ อุปนิษัท (บทที่ 2) ที่มีการบูชาพระสุริยเทพ จำนวน 17 บท เจ็ดบทแรกว่าด้วยการขอพรจากพระสุริยเทพ สิบบทหลังเป็นการแนะวิธีปฏิบัติโยคะเพื่อการเข้าถึงสมาธิจิตและบรรลุเอกีภาพกับพระพรหมัน โดยกิ่งแก้ว อัตถากร ได้อธิบายไว้ว่า “หัวใจของคัมภีร์อุปนิษัทคือ การบรรลุพรหมัน มิใช่เพื่อความสุขทางโลก ทั้งนี้เพราะเป็นคำสอนของพระมุนีหรือพระฤาษีผู้มีปัญญาญาณ เพื่อลดละกิเลสและอหังการอย่างแท้จริง” (การบูชาพระสุรยเทพ. 2564: ออนไลน์)

ความสำคัญของเทพปกรณัมจึงมิได้มีบทบาทแค่เรื่องเล่าของเทพเจ้าหรือการสร้างจักรวาลและโลกเท่านั้น เทพปกรณัมทั้งหลายยังแสดงให้เห็นกฎเกณฑ์และกลไกของโลก เพื่อให้มนุษย์ได้ทำความเข้าใจและปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมบัญญัติหรือสัจธรรมของโลก ซึ่งเป็นสารสาระที่สำคัญในการแทงทะลุโลกยวิสัย อีกทั้งยังทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าพระอาทิตย์ในสุริยปกรณัมต่าง ๆ ล้วนมีต้นแบบเดียวกัน ซึ่ง “ต้นแบบ” หรือ archetype นั้น กิ่งแก้ว อัตถากร (2553, หน้า 1) ได้อธิบายว่า “มีรูปแบบดั้งเดิมที่เป็นต้นเค้าของความคิด อนุภาค และเรื่องราว จากยุคสมัยซึ่งไม่อาจกำหนดนับได้ และจากแหล่งที่มาซึ่งท้าทายให้เราต้องใคร่ครวญและพิสูจน์ด้วยตนเอง” จึงสามารถกล่าวได้ว่า พระอาทิตย์ซึ่งมีแสงสว่างมีความเจิดจ้า เป็นพลังแก่มวลมนุษยชาตินั้นเป็นต้นแบบที่สำคัญของวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งนักวิจัยทั้งหลายสามารถค้นหาต้นแบบต่าง ๆ จากเอกสารโบราณได้อีกมากมาย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของพระอาทิตย์ที่ส่งผลต่อโหราศาสตร์ของไทย เพื่อแสดงให้เห็นการผสมผสานความเชื่อจากวัฒนธรรมต่าง ๆ

2. ควรมีการศึกษาเทพปกรณัมเรื่องอื่น ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการบันทึกสารสาระที่สำคัญจาก

กลุ่มชนในอดีต ที่ต้องการเก็บรักษาและส่งต่อสารนี้สู่กลุ่มชนรุ่นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.กิ่งแก้ว อัตถากร ผู้เป็น ครูบาอาจารย์ที่ชี้แนะให้ผู้วิจัยเห็นความ สมภาพกันของวัฒนธรรมต่าง ๆ และชี้ให้เห็นถึงสารสาระที่ดำรงอยู่ในเทพปกรณัม

เอกสารอ้างอิง

กรุณา - เรืองอุไร กุศลาสัย. (2554). *ภารตวิทยา.* พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ศยาม.

กิ่งแก้ว อัตถากร. (2541). *เวลาและประวัติศาสตร์ในวัฒนธรรมประเพณีของอินเดีย: กาละและกรรมะ.* กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

กิ่งแก้ว อัตถากร. (2558). เอกสารประกอบการบรรยายในงานนเรศวรวิจัย 2552 เรื่อง การตื่นตัวสู่มิติแห่งความลึกลับทางจิตและทางเทพปกรณัมด้วยวิถีการค้นคว้าด้วยปัญญาวิเคราะห์ (On An Intellectual Awakening of the Mystic and Mythological Dimension**)** *ใน บางเรื่องจากข้อคิดงานเขียนประกอบการเรียนการสอนวิชาคติชนวิทยา.* พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร. อัดสำเนา.

กิ่งแก้ว อัตถากร. (2560). *สีตาและอมตะลีลาของพระราม.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

กิ่งแก้ว อัตถากร. (18 สิงหาคม 2564). *การบูชาพระสุริยเทพ.* เฟซบุ๊ก. https://www.facebook.com/สถาบันสมเด็จพระนเรศวรมหาราช-เพื่อการศึกษาคติชนวิทยาและปรัชญาอมตะ-315862139258673/.

กิ่งแก้ว อัตถากร. (2553). *เอกสารการเรียนการสอนรายวิชา 776603 หัวข้อพิเศษทางคติชนวิทยา (Selected Topics in Folklore) ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2553-2554.* พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

คิม อึนรยัง. (2561). *ระบบสุริยะ.* กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

โครงการศึกษาประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาไทย. (2561). *ตำราพรหมชาติ ร.ศ.120 ฉบับปรับปรุง.* กรุงเทพฯ: สยามความรู้.

เจือง ถิ หั่ง. (2566). การสวมรองเท้าจากมุมมองคติชนวิทยา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.* 15 (2), 1-30.

ณัฐพล เดชขจร. (2560). *Egyptian Mythology ตำนานเทพเจ้าอียิปต์.* กรุงเทพฯ: ยิปซี กรุ๊ป.

ณัฐพล เดชขจร. (2561). *ตำนานฟาโรห์ จอมราชันแห่งอียิปต์โบราณ.* กรุงเทพฯ: ยิปซี กรุ๊ป.

ประภาวนันทะ, สวามี และแมนเชสเตอร์, เฟรเดอริค. (2553). *อุปนิษัท.* (กิ่งแก้ว อัตถากร, ผู้แปล). นนทบุรี: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

พ.สุวรรณ. (2564). *ตำราพรหมชาติ: สำหรับประชาชน.* กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.

พระยาสัจจาภิรมย์ฯ. (2556). *เทวกำเนิด.* พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

พระศาสนโสภณ (จตฺตสลฺโล). (2553). *สวดมนต์แปล.* พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ฟรีค, ทิโมธี และแกนดี้, ปีเตอร์. (2551). *เฮอร์เมทิคา: อมตธรรมนำโลก.* (กิ่งแก้ว อัตถากร, ผู้แปล) (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2560). *อารยธรรมมนุษย์.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มาลัย, (จุฑารัตน์). (2553). *ตำนานกรีก-โรมัน ตำนานเทพเจ้าและเรื่องราวอันยิ่งใหญ่ของวีรบุรุษแห่งประวัติศาสตร์.* พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทยสมัยสุโขทัย ไตรภูมิกถา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

วิษณุ เอื้อชูเกียรติ. (2558). *กาลานุกรม ดาราศาสตร์.* กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นท์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

วีณา ศรีธัญรัตน์. (2545). *อารยธรรมตะวันออกและตะวันตก.* กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.

เศรษฐวัฒน์ อุทธา. (2557). *ไตรภูมิ พิพิธทัศนาพุทธจักวาลทัศน์.* กรุงเทพฯ: เอเธนส์.

อนันต์ชัย เลาหะพันธุ. (2554*). โลกตะวันตกก่อน ค.ศ.1492.* กรุงเทพฯ: ศักดิโสภาการพิมพ์.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2555). *ทิพยนิยายจากปราสาทหิน.* กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

เอ. ซีกัล, โรเบิร์ต, บรรณาธิการ. (2560). *เทพปกรณัมใน 30 วินาที.* (ชัยจักร ทวยุทธานนท์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ยิปซี กรุ๊ป.

เอกชัย จันทรา. (2556). *เทพเจ้าไอยคุปต์.* กรุงเทพฯ: ยิปซี.

แฮมิลตัน, เอดิธ. (2560). *ปกรณัมปรัมปรา.* (นพมาส แววหงส์, ผู้แปล).พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.